

C.M.BABAYEV

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

e-mail: cemil64@rambler.ru

: [https://orcid.org/ 0009-0001-4867-6902](https://orcid.org/0009-0001-4867-6902)**Azərbaycan Dillər Universiteti**

(Bakı şəh., R.Behbudov küç., 134)

10.62021/0026-0028.2024.4.009

DİLİN EKOLOGİYASI: PROBLEMLƏR, MEYİLLƏR, PERSPEKTİVLƏR

Xülasə. Məqalədə dilçiliyin nisbətən yeni sahəsində – ekolinqvistikada dilin bir ekosistem kimi öyrənilməsinə əsas yanaşmalar araşdırılır. Məqalədə iki əsas tədqiqat sahəsinin xronoloji icmalı verilmişdir: lingvistik ekologiya və dilin ekologiyası. Müəllif tərəfindən dilin öyrənilməsində əsas anlayışları və müxtəlif əhəmiyyətləri ekoloji istiqamət cəhətlərində araşdırılır. Bu məqalədə dil ekologiyası ilə nitq ekologiyasının qarşılıqlı təsiri, ekoloji və ekoloji problemlərin mümkün həll yollarının tapılmasında insan və dilin rolu araşdırılır. “Ekologiya” və “antroposentrizm” anlayışlarının mənaalarının təkamülü, onların ekolinqvistika ilə əlaqəsi təhlil edilir. Məqalədə qeyd edilir ki, bu gün bir çox elmlər bir neçə elmi istiqamətlər əsasında inkişaf edir, insan cəmiyyəti dilin ətraf təbiətlə əlaqəsinə yeni yanaşma tərzini inkişaf etdirir. Məhz buna görə də elmi biliklərin ekolojiləşdirilməsi intensiv xarakter alır və ekologiyani digər elmlərlə birləşdirən yeni istiqamətlərin işlənilməsi tələb edir.

Açar sözlər: ekolinqvistika, lingvoekologiya, dilin ekologiyası, nitq mədəniyyəti, fənlərarası, dil, ekosistem, ekoloji mühit

Təbii dil təkamül prosesində bəzi funksiyalarını itirir, əvəzində yeni funksiyalar qazanır. Geniş zaman diapazonunda dildə funksional baxımdan dəyişiklikləri nəzərdən keçirərkən onda itkilərin üstünlük təşkil etdiyi məlum olur. Bu əslində, təbii dilin itkilərlə müşayiət olunan təkamül prosesinin özüdür. Xatırlatmaq istərdik ki, XXI əsrin əvvəllərində əksər dünya dillərində baş verən dəyişikliklər tədricən dildən istifadə mədəniyyətinin zəifləməsinə səbəb olmuşdur.

Dilin varlığının ilkin şərti mədəniyyəti, milli-mənəvi dəyərlərini qorumaq istəyən xalqın həmrəyliyi, çünki dil milli identifikasiyanın ən mühüm vasitəsidir. İnsanın milli mənsəbiyyətinin müəyyən edilməsində əsas atributlardan biri məhz onun danışdığı dildir. A.A.Axundov bu amilləri nəzərə alaraq yazırdı: “Dilimiz həyatımızın bütün sahələrinə ciddi nüfuz etməkdədir və onun uğurlu olması üçün mövcud problemləri aşkarlamaq və onların düzgün həlli üçün vəzifələrimizi müəyyənləşdirmək borcumuzdur” [1, s. 25].

“Ekolinqvistika” termini çox vaxt iki tədqiqat əhəmiyyətini əhatə edən çatır termin: bir tərəfdən, mətnlərə və ekoloji məna daşıyan diskurslara tətbiq edilən əhəmiyyətli lingvistik üsullar, digər tərəfdən, vahid ekoloji paradigmdən qaynaqlanan dil nəzəriyyələri haqqında daha dərinlən düşünmək kimi istifadə olunur. Ekolinqvistika müasir mənada dillərin ekologiyası və lingvistik ekologiya kimi iki əsas sahəni əhatə edən hibrid elm sahəsidir. Bu iki istiqamət bir-birinə zidd deyil, əksinə bir-birini tamamlayır, yəni komplementar münasibətdədir və bu gənc tədqiqat sahəsinin – ekolinqvistikanın çoxşaxəliliyini göstərir. Dilçiliyin bu istiqamətinin yeniliyinə baxmayaraq, onun yaranmasının ilkin rüşeymləri V. fon Humboldtun [2] dil və ətraf dünyanın əlaqəsi və qarşılıqlı asılılığı məsələlərini nəzərdən keçirdiyi müqayisəli dilçilik üzrə əsərlərində tapmaq olar. Sonralar bu əhəmiyyət E.Sepir tərəfindən davam etdirilmişdir və o, “mühit” ekoloji anlayışından cəmiyyətin mühiti kimi xidmət edən fiziki və sosial amillərin məcmusunu təyin etmək üçün istifadə etmişdir [3, s.2].

Təbiətlə dilin harmoniyası ideyalarını ehtiva edən dilin ekologiyası konsepsiyasının banisi E.Haugendir. Dilin ekologiyası ekolinqvistikanın sahələrindən biri kimi müəllif tərəfin-

dən “hər hansı bir dil və onun mühiti arasında qarşılıqlı əlaqə haqqında elm kimi müəyyən edilir. Burada ətraf mühit dedikdə, həmin dildən öz kodlarından biri kimi istifadə edən cəmiyyət nəzərdə tutulur” [4, s. 58]. Dil, E.Haugenin anlamında, “dil ekologiyanın qismən fizioloji (danışanın təfəkküründə digər dillərlə qarşılıqlı əlaqə), qismən sosial (dil ünsiyyət vasitəsi kimi istifadə edildiyi cəmiyyətlə qarşılıqlı əlaqə) təşkil edir. Dilin ekologiyanı onu öyrənən, istifadə edən və başqa insanlara ötürən insanlardan asılıdır” [4, s. 66]. E.Haugen dil ekologiyanın ikili təbiətini: psixoloji ikidilli və çoxdillilərin şüurunda digər dillərlə qarşılıqlı əlaqə və dilin ünsiyyət vasitəsi kimi fəaliyyət göstərdiyi cəmiyyətlə qarşılıqlı əlaqəsi kimi sosioloji təbiətini qeyd edir. Müəllif linqvistik ekologiya modelinin dəyərini təkcə dilin sosial-psixoloji vəziyyətini təsvir etmək zərurətində deyil, həm də bu vəziyyətin dilin özünə təsirində görürdü. Dilin öyrənilməsinin təsviri metodundan kənara çıxan E.Haugen təkcə dilin mühit amilləri deyilənləri müəyyən etməyi deyil, həm də onların dilə necə təsir etdiyini başa düşməyi, onlara proqnostik və hətta müalicəvi funksiyaları təyin etməyi təklif edir və ardınca dilin ekologiyanın amilinin dinamik xarakterini vurğulayır [4, s. 62].

“Dilin sağ qalması” və “dil ölümü” metaforik ifadələri linqvistik müstəvidə əvvəllər də işlənmişdir, lakin E.Haugen onları ətraf mühit anlayışı ilə əlaqələndirmişdir. Beləliklə, E.Haugenin [5] “dil ekologiyanı” terminindən istifadə etməyi təklif edir: “Hətta belə fərz etmək olar ki, ekologiya təkcə təsviri elmin deyil, həm də onun tətbiqi ətraf mühitin yaxşılaşdırılması üçün hərəkətin amalı olan bir elmin adıdır” [5, s. 21].

Gənc elm sahəsinin iki mövcud adından linqvoekologiyanın (dil ekologiyanı) əsas üstünlüyü onun arxasında duran zəngin dil ənənəsindədir, ekolinqvistikanın üstünlüyü isə bu sahənin konkret olaraq dilçiliklə əlaqəsindədir. N.N.Kiselisina görə, “ekolinqvistika adətən dilçilik sahəsində “sosial (etnogenezin müxtəlif mərhələlərində təfəkkürün inkişafı prosesində sosial və dil strukturları arasındakı əlaqə), psixoloji (sözlü təsir problemləri) və dilçilikdə fəlsəfi (cəmiyyət və idrakın son dərəcə ümumi xassələri və inkişaf qanunauyğunluqlarının dildə təzahürü) cəryanların kəsişməsində yaranmış” müasir linqvistik istiqamətlərdən biridir” [6, s. 1].

Dilin ekologiyanı və ekolinqvistika iki fərqli, lakin kəsişən elmi istiqamət hesab etmək olar. Onlardan birincisi E.Haugenin [8], ikincisi M.A.K.Hallideyin [7] yaradıcılığı ilə uzlaşır. Dilin ekologiyanı üçün istifadə normasını təyin edən və linqvistik vəziyyətin qorunub saxlanmasına (dil elementlərin konservasiyası) töhfə verən preskriptiv paradigma aktualdır. Dilin ekologiyanı üçün tədqiqat obyektini ayrıca dil, nəslə kəsilməkdə olan dillər və dialektlər hesab etmək olarsa, ekolinqvistika üçün obyekt təbii dillər üçün yaşamaq hüququ verən təbii mühitdir. Ekolinqvistikanın ekoloji tənqidi istiqamətinin nümayəndəsi M.A.K.Hallidey hesab edirdi ki, növlərin məhv edilməsi, ətraf mühitin çirklənməsi kimi problemləri təkcə bioloqlar və fiziklərin deyil, həm də tətbiqi dilçiliyin problemləridir. Müəllifə görə, “dilçi təkcə ideoloji boyatma, sosial, cinsi və irqi fərqliliklərin ideologiyasının təbliğində qrammatikanın təsiri vəziyyətində olduğu kimi, baş verən bütün transformasiyaları müşahidə etməli, həm də əsas istiqamətləri və dəyişmə modellərini göstərməlidir” [7, s.199]. M.A.K. Hallidey həm ekoloji problemləri qaldıran mətnlərin, həm də dilin qrammatikasının tənqidi təhlilə məruz qalmasını təklif etmişdir. Sonralar bu fərziyyə əsasında ekoloji paradigmdə dil sistemində qeyri-ekoloji elementləri müəyyən etmək istəyi (“qrammatika”) və mətnlərin cari ekoloji problemləri necə əks etdirməsinin təhlili kimi iki meyil yaranmışdır. M.A.K. Hallideyin təklif etdiyi yanaşma ətraf mühitin kəskin şəkildə pisləşməsi və onun bütün bəşəriyyət üçün dağıdıcı və faciəli nəticələri ilə əlaqədar son vaxtlar xüsusi ilə aktual olmuşdur. Dil nümunələrinin insanın və digər növlərin sağ qalmasına və rifahına təsiri məsələsi ekolinqvistika sahəsinin mərkəzinə çevrilmişdir. Bundan əlavə, M.A.K. Hallidey “lingvistik antroposentrizmi” tənqid edirdi [7]. Bir tərəfdən, gündəlik ünsiyyətdə təbiətə və canlılara çox vaxt sadə faydalılıq baxımından baxılır, gündəlik dil istifadəsində qurulmuş utilitar antroposentrizm hissi nümayiş etdirilir; digər tərəfdən, ekoloji problemlər çox vaxt yersiz dağıdıcı hərəkətləri təşviq edən diskurslarla daha da kəskinləşir.

şir. Beləliklə, insan həyatının antroposentrik təbiəti insanları insanın qeyri-ekoloji hərəkətlərinə görə məsuliyyət daşımağa məcbur edir [9].

Burada ekolinqvistikanın əsas müddəalarını xatırlatmaq istərdik: 1) dil təkcə ətraf aləmi dərk etmək vasitəsi deyil, həm də sosial və təbii yaşam mühitinə təsir vasitəsidir; 2) milli dil də təbii mühit kimi müxtəlif dövrlərdə fərqli mənfi təsirlərə məruz qalır, ona görə də dil də təbiət kimi mühafizə və qorunma tədbirlərinə ehtiyac duyur.

Bu gün təbii dilin “çirklənməsinin” ən əsas mənbələri bunlardır: 1) dilin yad mənşəli sözlərdən istifadə; 2) qeyri-normativ leksikadan istifadə; 3) sözlərin qısaldılmış formalarından istifadə; 4) jarqon və slenqlərlərdən istifadə; 5) şifahi ünsiyyət vərdis və bacarıqlarının sadələşdirilməsi; 6) yazı mədəniyyətin ölməsi; 7) məktəblərdə və universitetlərdə dil təhsilinin həcm və keyfiyyətinin zəifləməsi; 8) dünyadakı geosiyasi vəziyyətlə əlaqədar dilin danışiq bazasının daralması; 9) kütləvi linqvistik savadsızlıq.

Ekolinqvistikanın əsas müddəasını ekosistemin qanunu kimi formalaşdırmaq olar: dilin mövcudluğu cəmiyyətdən asılıdır və əksinə. Dildə ən uğurlu dəyişikliklər isə ekoloji təzyiqə uğurla müqavimət göstərən və linqvistik mühitin bütün tələblərinə cavab verən dəyişikliklərdir. Bu elmin inkişafı üçün bir neçə mümkün istiqaməti müəyyən etmək olar: 1) linqvistik müxtəliflik (səbəblər, funksiyalar, nəticələr); 2) nəslə kəsilməkdə olan və kiçik dillərin xilas edilməsi; 3) dillərin qrammatikasında ekoloji cəhətdən təmiz və qeyri-ekoloji elementlərin ayrılması; 4) ekoloji problemlərə toxunan mətnlərin təhlili; 5) ekoloji savadlılığın artırılması.

Antroposentrik paradıqm çərçivəsində ekologiya ilə dilçiliyi birləşdirən, dil, dil kimliyi (şəxsiyyəti) kimi insan və onun ətraf mühiti arasında qarşılıqlı əlaqəni öyrənən ekolinqvistika kimi yeni bir elm sahəsi yaranması zəruri və tam təbiidir. Dil insan, cəmiyyət və təbiət arasındakı münasibətlər zəncirinin tərkib hissəsi kimi qəbul edilməlidir. Ekolinqvistikanın əsas tədqiqat obyekti nə vəziyyət və ya inkişaf, nə də elementlər arasındakı əlaqələr deyil, elementlərin dəyişməsinə səbəb olan proseslərin özü və onların qarşılıqlı təsiridir.

Bu zaman aşağıdakı suallar yaranır:

1) linqvoekologiya və ekolinqvistika: oxşarlıqlar və fərqlər?

Bəzi mənbələrdə “lingvoekologiya” və “ekolinqvistika” anlayışları fərqləndirilir, digərlərində onlar sinonimlər kimi izah edilir ki, bu da terminoloji izafilik və səliqə-sahmansızlıq yaradır. Mübahisəli sinonimiya problemini aradan qaldırmaqda “ekolinqvistika”-nı müxtəlif məqsədlər güdən geniş yanaşmalar üçün “çətir” termin kimi işlətmək məqsədəuyğundur. Linqvoekologiya ekologiya ilə dilçiliyi birləşdirən sahələrdən yalnız biridir, eyni zamanda ekoloji yönümlü linqvistik fənlərin bütöv kompleksi kimi ekolinqvistikanın tərkib hissəsidir. Bəzi hallarda “ekolinqvistika” termininə üstünlük verilməsinin digər səbəbi isə dil haqqında elmlərə mənsubluğunu nəzərə alaraq onun psixolinqvistika, sosiolinqvistika, etnolinqvistika, medialinqvistika, siyasi dilçilik və s. bir sırada yer almasının münasib görünməsidir.

Linqvoekologiyanın ontologiyasını nəzərə alsaq, etiraf etməliyik ki, bu elmin məqsədyönlü dominantı linqvistik deyil, ekoloji komponentdir, çünki söhbət dilin ekologiyasından, problemlərə ekoloji prizmadan baxıldığı ekologiya növündən gedir. Dilin “sağlamlığı” bu elmin obyektidir, ekologiya isə bu elm sahəsinin ideologiyasını, metodologiyasını və bir çox cəhətdən konseptual sistemini müəyyən edən subyektdir [10]. Ekolinqvistika obyekti ekologiyanın dili olan dilçiliyin istiqaməti, daha dəqiqi, dil qanunauyğunluqları və normaları mövqeyindən müxtəlif ekologiyalar, ilk növbədə, bioekologiya, sosioekologiya, mədəni ekologiya və s. kimi nəzərdən keçirmək olar. Beləliklə, terminlərin sinonimliyi məsələsi aradan qalxır, onlar müstəqil elmi istiqamətlərin adı kimi çıxış edir: bir halda – ekologiya (lingvoekologiya), digər halda – dilçilik (ekolinqvistika) [10].

Linqvistik ekologiya” və “ekolinqvistika” anlayışlarını fərqləndirərkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, “ekolinqvistika” termini dilçilik elminin linqvistik faktların – linqvistik işarələrin ilkin nöqtə kimi götürüldüyü bölməsinə aid edilə bilər, və əksinə, “lingvoekologiya” termini ekologiya elminin linqvistik əlamətlərin fəaliyyətinə təsir edən ekoloji faktları ilkin nöq-

tə kimi götürüldüyü bölməsinə aid edilməlidir. Deməli, linqvoekologiya (dil ekologiyası, linqvistik ekologiya) ekoloji yönümlü linqvistik elmlərin bütöv kompleksi kimi ekolinqvistikanın tərkib hissəsi olmaqla yanaşı, ekologiya ilə dilçiliyi birləşdirən sahələrdən yalnız biridir;

2) linqvistik ekologiya və nitq mədəniyyəti: anlayışların fərqləndirilməsi. Bu anlayışların, həm də onların predmet məzmununun fərqləndirilməsinin əsasında duran əsas aksioloji konseptlərin qarşılaşmasını tutuşdurluması ilə həyata keçirilə bilər. Nitq mədəniyyəti ənənəvi anlayışında bu və ya digər nitq vahidinin düzgün və ya yanlış, yəni ədəbi dil baxımından normativ və ya qeyri-normativ olması sualına cavab verir.

Nitq mədəniyyəti və linqvoekologiya bir-birini tamamlayan fənlər olmaqla, öz aralarında, birincisi, qarşıya qoyulan məqsəd və qayğı obyektinə, ikincisi, nitq və dil faktlarının qiymətləndirilməsi meyarlarına görə fərqlənir. Norma nitq mədəniyyəti və linqvoekologiyanın ümumi predmetidir. Lakin nitq mədəniyyəti diqqətini nitqin optimal təşkili, onun kommunikativ effektivliyi və dil daşıyıcısının müvafiq səriştələrin məsələlərinə yönəldir, linqvoekologiya isə mürəkkəb çoxfunksiyalı sistem kimi dilin əlverişli və ya əlverişsiz mövcudluq və inkişafının şərait və amillərinə diqqət yetirir;

3) linqvoekologiyanın predmet sahəsi. Linqvoekologiyanın predmet sahəsinə dünyanın milli dil mənzərəsi daxil edilməlidir. Linqvoekologiya dilin təkcə semiotik sistem kimi qorunub saxlanması və inkişafı ilə deyil, həm də milli dil şüurunun, dünyanın milli dil mənzərəsinin qorunub saxlanması və inkişafı ilə məşğul olmalıdır. Linqvoekologiyanın predmeti təkcə dil vahidlərinin deyil, həm də bütöv mətnlərin, ilk növbədə, etalon (elitar) ədəbi ədəbiyyatın qoruyucusu və yaradıcısı kimi klassik bədii ədəbiyyat mətnlərinin ekoloji baxımdan nəzərdən keçirilməsini əhatə etməlidir;

4) linqvoekologiyanın fənlərarası elm sahəsi olmasına dair. Bu elmin adının özü də onun hibrid mahiyyətini ehtiva edir. Linqvoekoloji silsiləyə aşağıdakı elmlər daxildir: ekologiya, antropologiya, mədəni antropologiya, sosiologiya, etnopsixologiya, linqvoantropologiya /antropolinqvistika, etnolinqvistika, soslolinqvistika, psixolinqvistika, mədəniyyətşünaslıq, sosioleksikoqrafiya, dil kontaktları, semantika, üslubiyyat, leksikologiya, leksikoqrafiya, frazeologiya və paremiologiya və s.

İşin elmi nəticəsi: 1) linqvoekologiya və ekolinqvistika sinonim deyil, müxtəlif obyekt və vəzifələri olan müxtəlif elmi sahələrə aid olan fənlərdir: linqvoekologiya - ekologiya sahəsinə, ekolinqvistika – dilçilik sahəsinə aiddir; 2) linqvistik ekologiya və nitq mədəniyyəti nəzəriyyəsi obyekt, məqsəd və metodologiyasına görə yaxın, amma subyektləri müxtəlif və aksioloji meyarları üst-üstə düşməyən fənlərdir. 3) ekosofiyanın mərkəzində ekoloji tarazlığa sadıqlıq dayanır, insanlar və təbiət arasındakı ayrılığı rədd edir və ekoloji böhranların yalnız elmi həll yolu ilə deyil, həm də antroposentrik fəaliyyətin mənəvi introspeksiya ilə tapılmasını təklif edir.

İşin elmi yeniliyi: Məqalənin yeniliyi linqvoekoloji problemlərin çoxşaxəliliyi, aktuallığı və perspektivlərinin işıqlandırılması, problemlə bağlı tədqiqatçıların fərqli baxışlarının təqdim edilməsi, müasir kommunikasiya məkanında sosial-mədəni dəyişikliklərin tələblərinə uyğun şəkildə dilin ekologiyasına marağın artmasının konkret mənbələr əsasında göstərilməsindədir.

İşin tətbiqi əhəmiyyəti: Məqalənin nəticələrində dilin saflığı, dilin ekologiyası, ədəbi dil məsələləri, dilin normativ qaydada işlədilməsi məsələlərinin təhlilinə həsr edilmiş müxtəlif səviyyəli tədqiqat işlərində istifadə edilə bilər.

Ədəbiyyat

1. Axundov, A.A. Seçilmiş əsərləri / A.A.Axundov. – Bakı: Elm və təhsil, – 2012, – c.2. – 464 s.
2. Гумбольдт, В. Избранные труды по языкознанию / В.Гумбольдт. – Москва: Прогресс, – 1984. – 400 с.
3. Sapir, E. Language and Environment // The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment. – 2006. Pp. 1-11.

4. Haugen, E. The Ecology of Language // The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment, – 2006. Pp. 57-66.
5. Haugen, E. The ecology of language // The Linguistic Reporter (Supplement 25), – 1971. Pp. 19-26.
6. Кислицына Н.Н. Эколингвистика – новое направление в языкознании [Электронный ресурс]. – URL: [http:// www.crimea.edu/tnu/magazine/ culture/culture37/part1/zip/kislitsina.zip](http://www.crimea.edu/tnu/magazine/culture/culture37/part1/zip/kislitsina.zip) (дата обращения: 09.05.2010).
7. Halliday M.A.K. New ways of meaning: The challenge to applied linguistics // The Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment: Continuum, – 2001. Pp. 175–202.
8. Haugen, E. The Ecology of language / E. Haugen. – Standford: Standford University Press, – 1972. – 396 p.
9. Шапочкин, Д.Р. Категория экзистенциональности как важная составляющая экологической системы языка: матер. междунар. науч.-практ. конф. (Тюмень, 11-13 ноября, 2010 г.). – Тюмень: Изд-во ТюмГУ, – 2010. – с. 65-71.
10. Бернацкая, А. А. О трех аспектах экологии языка / А.А.Бернацкая // Вестник КрасГУ. Сер.«Гуманит. науки». – 2003. – № 4. – с. 32-38.

J.M.Babayev

Language Ecology: Problems, Trends, Perspectives Summary

This article deals with the main approaches to the study of language as an ecosystem in a relatively new field of linguistics, ecolinguistics. The article provides a chronological overview of two main research areas: linguistic ecology and ecology of language. The author examines the main concepts and various traditions in the study of language within the framework of the ecological direction. This article examines the interaction of linguistic ecology and speech ecology, the role of humans and language in finding possible solutions to ecological and ecological problems. The evolution of the meanings of the concepts of *ecology* and *anthropocentrism*, their relationship with ecolinguistics, is analyzed in the article. The article emphasizes that today many sciences develop on the basis of several scientific directions, and human society develops a new approach to the relationship of language with the surrounding nature. That is why the greening of scientific knowledge is taking on an intensive character and requires the development of new directions that combine ecology with other sciences.

Key words: *ecolinguistics, linguoecology, ecology of language, speech culture, interdisciplinary, language, ecosystem, ecological environment*

Дж.М.Бабаев

Экология языка: проблемы, тенденции, перспективы Резюме

В этой статье рассматриваются основные подходы к изучению языка как экосистемы в относительно новой области лингвистики – эколингвистике. В статье дается хронологический обзор двух главных направлений исследования: языковой экологии и экологии языка. Автором рассматриваются основные понятия и различные традиции в исследовании языка в рамках экологического направления. В данной статье рассматривается взаимовлияние экологии языка и экологии речи, а также роль человека и языка в поиске возможных решений проблем окружающей среды и экологии. Анализируется эволюция значений понятий *экология* и *антропоцентризм*, а также их связь с эколингвистикой. В статье подчеркивается, что сегодня многие науки развиваются на основе нескольких научных направлений, а человеческое общество вырабатывает новый подход к взаимоотношению языка с окружающей природой. Именно поэтому экологизация научного знания приобретает интенсивный характер и требует развития новых направлений, которые сочетают экологию с другими науками.

Ключевые слова: эколингвистика; лингвоэкология; экология языка; культура речи; междисциплинарность; язык; экосистема; экологическая среда

Rəyçi: filol.f.d. M.M.Seyid-Rzayev
Redaksiyaya daxil olub: 22.11.2024